

ПРОГРАМА
вступного іспиту зі спеціальності
033 «Філософія»
для вступників на навчання в аспірантурі

**Перелік дисциплін, з яких проводяться вступні випробування для
вступу на навчання на третій рівень освіти
зі спеціальності 033 - Філософія**

- Філософська пропедевтика.
- Історія світової філософії.
- Історія української філософії.
- Гносеологія та епістемологія.
- Філософська антропологія.

Філософська пропедевтика.

Людина, світ, світогляд.

Особливості сучасної ситуації із самовизначенням філософії.

Людина і світ. Проблема самовизначення людини в світі та роль у ньому філософії.

Діяльність як сутнісна засада людського способу буття.

Співвідношення практичної, духовної та духовно-практичної діяльності людини.

Характерні риси та суттєві особливості практичної діяльності.

Специфіка духовної діяльності людини та її результатів.

Особливості духовно-практичної діяльності та її форми.

Предметна визначеність філософії

Проблема визначення предмету філософії; історичні варіанти такого визначення. Етапи розвитку світової філософії.

Поняття світогляду . Філософія та світогляд.

Найважливіші особливості філософського мислення.

Філософія у пошуках вічного, незмінного, абсолютного. Граничний характер філософських вирішень проблем буття.

Філософія та споріднені сфери духовної діяльності

Суттєві риси міфологічної свідомості. Причини «міфологічного ренесансу» у ХХ ст.

Співвідношення філософії, науки, релігії та мистецтва.

Література:

2. Гільдебранд Д.фон. Що таке філософія / Д. фон Гільдебранд. Пер. С нім. – Львів, 2008. Делез Ж, Гватарі Ф. Что такое философия? М., 1998

3. Нідельман Я. «Серце філософії» / Я.Нідельман. – Львів, 2000

4. Ортега-и-Гассет Х. Что такое философия? М. 1991, с.51-191 / Режим доступу: <http://gtmarket.ru/laboratory/basis/5600>

5. Ясперс К. Введение в философию / Режим доступу: http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/yasp/vvedfil.php

Історія світової філософії.

Філософія та філософеми стародавніх цивілізацій

Джерела філософії та проблема її зародження.

Міфологія та філософсько-світоглядні ідеї Месопотамії та Стародавнього Єгипту.

Канонічні джерела, філософські ідеї та філософські школи Стародавньої Індії.

Джерела, головні напрямки філософствування та філософські школи Стародавнього Китаю.

Особливості давньогрецької міфології. Від міфології до давньогрецької філософії: суттєві моменти переходу.

Найважливіші особливості та етапи розвитку античної філософії, її вплив на духовне життя людства.

Логіка розвитку проблематики досократичної філософії, її ідеї та представники.

Софісти, Сократ та сократичні школи: поворот у проблематиці античної філософії.

Сутність платонівської концепції ідей. Онтологія та космологія Платона.

Вчення Платона про знання, пізнання та вчинки людини.

Платон про людину та суспільний устрій.

Вплив філософії Платона на розвиток європейської філософії. Платон, платонізм та неоплатонізм.

Аристотель: життя і загальна характеристика особливостей його філософії.

Онтологія Аристотеля.

Аристотель: вчення про форми та закони мислення.

Історична доля платонізму та аристотелізму у європейській культурі.

Заключний цикл давньогрецької філософії: загальна характеристика, головні школи та представники.

Філософія Середніх віків, Відродження, Реформації

Перехід до християнства – радикальна зміна світогляду та способу філософствування в Європі.

Особливості філософії Середніх віків та її місце в духовному житті середньовіччя. Етапи розвитку середньовічної філософії.

Християнська патристика, її проблематика та роль у формуванні середньовічного світобачення.

Європейські середньовічні схоластика та містика: етапи розвитку, ідеї та представники.

Візантійська філософська традиція та її вплив на філософствування Київської Русі.

Арабська філософія XI-XIII ст. та її контакти із європейською філософією.

Драматизм і колізії філософських пошуків у Європейському Відродженні. Вихідні філософські течії доби Відродження.

Ідейний ґрунт європейської християнської Реформації. Реформація та Відродження.

Філософія Нового часу

Епоха нового часу в Європі: соціокультурне життя та особливості духовних процесів.

Методологічні пошуки Ф. Бекона та Р. Декарта. Картезіанські традиції у новоєвропейському філософствуванні.

Б. Паскаль: концепція людини і світу.

Гносеологія Дж. Локка.

Сенсуалістські максими Дж. Берклі.

Скептицизм Д. Юма. Вчення про розум, пізнання, людину.

Вчення Спінози про субстанцію, її атрибути та положення людини в світі.

Філософські ідеї представників Європейського Просвітництва.

Філософія Г. Лейбніца. Г. Лейбніц і Х. Вольф.

І. Кант: життя, етапи творчості, напрямки філософствування.

Сутність «коперніканського перевороту», здійсненого І. Кантом у філософії.

Вчення І. Канта про пізнання та форми мислення.

Розвиток філософських ідей у основних представників німецької класичної філософії після І.Канта: І.Г.Фіхте та Ф.Шеллінг.

Ідеї «Феноменології духу» Г. Гегеля.

Вихідні ідеї та будова філософської системи Г. Гегеля.

Діалектична логіка Гегеля: принципи та вихідні категорії.

Л.Фейєрбах як уособлення духовних пошуків у Європейській філософії першої третини ХІХ ст.

Сучасна некласична філософія

Провідні філософські течії ХХ ст.: неопозитивізм, аналітична філософія та постпозитивізм.

Провідні філософські течії ХХ ст.: екзистенціалізм.

Провідні філософські течії ХХ ст.: релігійна філософія.

Провідні філософські течії ХХ ст.: структуралізм та постструктуралізм.

Провідні філософські течії ХХ ст.: філософська антропологія, персоналізм.

Провідні філософські течії ХХ ст.: феноменологія.

Провідні філософські течії ХХ ст.: неомарксизм.

Провідні філософські течії ХХ ст.: філософія історії, культурологія.

Провідні філософські течії ХХ ст.: філософія науки і техніки, концепції технічного детермінізму.

Філософія початку ХХІ ст.: постмодернізм, провідні напрями і тенденції.

Література:

1. Гусєв В.І. Західна філософія Нового часу. ХVІІ-ХVІІІ ст. / В.І.Гусєв. – К., 2000.
2. Кондзьолка В.В. Нариси історії античної філософії / В.В.Кондзьолка. – Львів, 1993.
3. Петрушенко В. Філософія (вступ до курсу, історія світової та української філософії, фундаментальні проблеми сучасної філософії): навч. посібник. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 596 с.
4. Хрестоматії з історії європейської філософії: [навчальний посібник для самостійної роботи студентів] / Під заг. Редакцією проф. В.Л.Петрушенка. – Львів: Новий Світ-2000, 2013.
5. Практикуму з філософії: Методичний посібник для викладачів та студентів ВНЗ. Під редакцією В.Л.Петрушенка. Львів: «Новий світ-2000», «Магнолія плюс» 2003.
6. Філософія. Частина І. Історія світової філософії: навчальний посібник / В.Л.Петрушенко. - Львів: Видавництво НУ «Львівська політехніка», 2013. – 172 с.

Історія української філософії.

Формування ідейних засад української філософії

Проблема співвідношення світової філософії та національних філософій.

Загальні особливості української філософії. Українська філософія як ідейне виявлення особливостей національного характеру та світосприйняття українців.

Проблема виникнення української філософії. Філософська думка часів Київської Русі, її перші джерела та провідні ідеї.

Українська філософія часів Відродження та Просвітництва

Особливості розвитку філософської думки в Україні за умов входження більшої частини її території в склад іноземних держав. Братський рух в Україні та його культурно-освітнє значення.

Поява професійної філософії. Проникнення ідей гуманізму в Україну; особливості українського гуманізму.

Особливості філософських курсів Києво-Могилянської академії.

Життя та філософська творчість Г.Сковороди.

Українська філософія ХІХ – ХХІ століть

Впливи ідей німецької класичної філософії на українську філософію наприкінці ХVІІІ – на початку ХІХ ст. Форми представлення філософської думки в Україні ХІХ – поч. ХХ ст. Філософські ідеї в літературі та громадсько-політичних рухах в Україні ХІХ ст. Університетська філософія в Україні у ХІХ – поч. ХХ ст., її особливості та основні представники.

Особливості духовного життя та розвитку філософської думки в Україні ХХ ст.

Сучасний стан філософії в Україні та перспективи її подальшого розвитку. Проблеми вивчення історії української філософії.

Література:

1. Горський В.С. Історія української філософії / В.С.Горський. – К., 2001.
2. Огородник І.В., Огородник В.В. Історія філософської думки в Україні / І.В.Огородник, В.В.Огородник. – К., 1999.
3. Чижевський Дм. Нариси історії філософії на Україні / Дмитро Чижевський. – К., 1991.

Гносеологія та епістемологія

Проблема пізнання у філософії: історія і сучасність

Місце пізнавальної проблематики у філософії та науці.

Історичний розвиток уявлень про пізнання: перехід від онтологізму до суб'єктивізму.

Гносеологія та епістемологія: основні аспекти співвідношення.

Пізнання, його категоріальні окреслення та види

Постановка та окреслення сутності основного питання гносеології: як можливе пізнання?

Основні підходи до розуміння сутності пізнання: пізнання як отримання інформації, як потреба у виживанні, як прояв особливостей становища людини в світі, як подія.

Вихідні складові поняття пізнання.

Види пізнання та їх взаємозв'язок. Етапи розвитку пізнавальної діяльності.

Вихідні проблеми та категорії гносеології

Предметні характеристики основних категорій гносеології та епістемології.

Огляд проблематики гносеології та її загальне предметне поле.

Категорії, що подають структуру та чинники пізнання:

а) «об'єкт», «суб'єкт», «предмет» у сучасній гносеології; б) зміст та значення категорій «засоби», «умови», «фактори» та «чинники» пізнання у сучасній гносеології.

Категоріальні визначення пізнавальних здібностей людини та процедур пізнання

Категоріальні визначення форм людської чуттєвості у гносеології.

Категорії, що позначають інтелектуальні пізнавальні здібності людини.

Категоріальні окреслення основних пізнавальних процедур.

Рівні і форми пізнання. Пізнання як процес

Джерела знання і пізнання. Поняття рівнів пізнання та критерії їх розрізнення.

Гносеологічні характеристики рівнів та форм пізнання. Як та з чого складається знання?

Процесуальний характер людського пізнання. З чого починається пізнавальний цикл та що його стимулює?

Епістемологія про процес формування знань: перцептивний досвід

«Когнітивні сходи» і структура знання. Особливості епістемологічного тлумачення сутності перцептивного (чуттєвого) досвіду: чуття в їх фізіологічному, психологічному та епістемологічному значенні і змісті. Чуття та наданість.

Проблема оцінки пізнавальних можливостей (достовірності) чуттєвих форм людського сприйняття дійсності.

Епістемологія про процес формування знань: форми раціонального (абстрактно-логічного) пізнання

Форми конструктивної діяльності людського інтелекту в процесі пізнання. Конструктивність раціонального мислення, його переваги та недоліки.

Пізнавальна якість абстрактного мислення та проблеми істинності логічних форм пізнання.

Епістемологічне тлумачення сутності синтезуючого компонента знання. Смилова складова знання.

Знання як конструктивна діяльність. Знання в контексті феноменології, фундаментальної онтології, герменевтики. Знання як подія.

Проблема істини у пізнанні. Істина і якісні характеристики знання

Роль і функції поняття істини у функціонуванні знання.

Основні концепції істини та їх співвідношення.

Зміст та пізнавальна цінність поняття істини. Істина як еталон, ідеал та цінність.

Істина та якість знання. Основні якісні характеристики знання за мірою їх наближення до істини.

Роль критеріїв істини в оцінці знань. Способи верифікації знань та їх епістемологічна оцінка.

Мовно-лінгвістична складова знання і пізнання

«Лінгвістичний поворот» у сучасних соціально-гуманітарних дослідженнях, його причини та наслідки.

Особливості лінгвістичного підходу до когнітивних явищ і процесів. Проблема співвідношення мислення і мови в історії філософії і в сучасній філософії.

Природна (повсякденна) мова і формалізовані мови. А.Тарський про умови визначення істини. Аналіз мови в аналітичній філософії.

Гіпотеза мовної відносності Е.Сепіра та Б.Уорфа. «Лінгвістичний трикутник» Ч.К.Огдена та І.А.Річардса та його інтерпретації.

Тлумачення мови у гуманістичних, культурологічних та структуралістських вченнях

Література:

1. Найсер У. Познание и реальность / У.Найсер. Пер. с англ. – М.: Прогресс, 1981.
2. Панов В.Г. Чувственное, рациональное, опит / В.Г.Панов. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1976.
3. Петрушенко В. Епістемологія як філософська теорія знання / В.Л.Петрушенко. – Львів: Вид-во держ. ун-та «Львівська політехніка», 2000. – Розділ перший.
4. Петрушенко В. Філософія: Курс лекцій. Навч. посібник. 2-е вид. / В.Л.Петрушенко. – К.: Каравела; Львів: Новий світ-2000, 2003.
5. Петрушенко В.Л. Філософія знання: онтологія, епістемологія, аксіологія / В.Л.Петрушенко. – Львів: Ахил, 2005. – 320 с.

Філософська антропологія.

Антропологія в системі наук про людину, соціум і культуру

Предмет антропології як комплексу наук про людину: історичний огляд та сучасність.

Особливості антропологічного підходу до вивчення суспільства і культури.

Проблемне поле філософської антропології, її структура та взаємини з іншими соціально-гуманітарними науками.

Основні теорії та концепції в історії філософської антропології

Розуміння людини в античній філософії.

Християнське середньовічне бачення сутності та життєвих завдань людини.

Титанізм та індивідуалізм у філософському трактуванні людини доби Відродження.

Людина у філософії Нового часу.

М.Шелер та його школа.

Трактування людини у філософії екзистенціалізму, персоналізму та сучасній релігійній філософії.

Постмодернізм та ідея «постлюдини».

Природа людини та її основні характеристики

Проблема походження людини та основні версії її вирішення.

Проблема співвідношення природного та соціального в людині. Сутнісні сили людини. Співвідношення понять людина-індивід-особа-особистість-індивідуальність. Людська діяльність, самодіяльність і творчість.

Людина і цінності

Поняття цінності. Авторитетні філософські концепції природи цінностей.

Фундаментальні цінності людського буття.

Проблеми людського спілкування. Особа і суспільство.

Людина – суспільство – історія

Поняття суспільства. Суспільство і соціум.

Людина і суспільство: проблеми соціалізації та соціальної адаптації.

Проблеми гендеру в сучасному суспільстві та людських взаєминах.

Людина та історія. Роль особи в історії. Проблема історичної пам'яті у сучасному окресленні.

Людина і культура

Актуальність теми культури у філософії та антропології. Соціалізація та інкультурація.

Культурні виміри людини та антропологічні виміри культури.

Суттєві ознаки культури та їх людський потенціал.

Співвідношення культури і цивілізації.

Література:

Губин В., Некрасова Е. Философская антропология. Учебное пособие для вузов / В.Губин, Е.Некрасова. – М.- СПб., 2000.

Нестеренко В.Г. Вступ до філософії. Онтологія людини / В.Г.Нестеренко. – К., 1995.

Хамитов Н. Философия. Бытие. Человек. Мир: Курс лекцій / Н.Хамитов. – К., 2006.

Хрестоматія з історії європейської філософії: [навчальний посібник для самостійної роботи студентів]/ Під заг. Редакцією проф. В.Л.Петрушенка. – Львів: Новий Світ-2000, 2013.

Програми розглянуто і схвалено на засіданнях:

Фахової атестаційної комісії Інституту гуманітарних і соціальних наук (протокол № _ від «_» _____ 20__ року)

Приймальної комісії Університету (протокол №__ від «_» _____ 20__ року)

Голова фахової атестаційної комісії Я.Б. Турчин

Заступник відповідального секретаря Приймальної комісії І.П. Вознюк